

Ssaki

Jan Cichocki, Agnieszka Ważna, Zbigniew Mierczak, Tomasz Zwijacz-Kozica

NOWE STANOWISKA ORZESZNICY LESZCZYNOWEJ *MUSCARDINUS AVELLANARIUS* W TATRACH ZACHODNICH

Badania rozmieszczenia orzesznicy leszczynowej *Muscardinus avellanarius* (Gliridae, Rodentia) w Tatrach Zachodnich, które przeprowadzono w latach 2014-2018, umożliwiły opisanie nowych stanowisk tego gatunku. Orzesznice stwierdzono na czterech powierzchniach monitoringowych zlokalizowanych w: Dolinie Strążyskiej, Dolinie Spadowca, Dolinie Kościeliskiej i Dolinie Chochołowskiej. Monitoring prowadzony był na 5 powierzchniach. W każdej z wymienionych dolin, poza Doliną Chochołowską, wyznaczono jedną powierzchnię. W Dolinie Chochołowskiej założono dwie powierzchnie. Powierzchnie zlokalizowane były w takich siedliskach, jak: buczyny, bory świerkowe w reglu dolnym, oraz bory świerkowe w reglu górnym. Na każdej powierzchni powieszono na drzewach, na wysokości 1,5-2 m, 30 skrzynek dedykowanych dla popielicowatych. Odległość pomiędzy nimi wynosiła około 20 metrów. Skrzynki dla orzesznicy mają charakterystyczną budowę opisaną przez Brighta *et al.* (1989). Monitoring zasiedlania odbywał się od maja do listopada w dwutygodniowych odstępach. Odnotowywano obecność orzesznicy lub charakterystycznego dla niej gniazda. Skrzynki dla ssaków popielicowatych są uważane za szczególnie efektywną metodę ich wykrywania (Vogel *et al.* 2012).

W latach 2015-2018 stwierdzono obecność orzesznic na powierzchni w Dolinie Spadowca oraz w Dolinie Strążyskiej. W latach 2017-18 orzesznice odnotowano również na wyżej położonej powierzchni w Dolinie Kościeliskiej. W tym samym okresie stwierdzono obecność gatunku w rejonie Polany Huciska w Dolinie Chochołowskiej. Jedyną powierzchnią bez orzesznic okazał się rejon Polany Chochołowskiej. Jednorazowo stwierdzono od 4 do 8 zasiedlonych skrzynek (tab.). Liczebność osobników na powierzchniach z orzesznicami nie przekraczała trzech osobników na kontrolę.

Tab. Powierzchnie monitoringowe orzesznicy leszczynowej *Muscardinus avellanarius* w Tatrzańskim Parku Narodowym (Tatry Zachodnie)

Table. Monitored study areas and the occurrence of the hazel dormouse *Muscardinus avellanarius* in the Tatra National Park (Western Tatras). (1) – Location/Geographic coordinates, (2) – Altitude m a.s.l, (3) – Type of habitats, (4) – Number of nests boxes occupied/ Number of individuals, (5) – Observation date

Lokalizacja stanowiska (1)	Wysokość m n.p.m. (2)	Typ siedliska (3)	Liczba zajętych budek /liczba osobników (4)	Data obserwacji (5)
Dolina Strążyska 49°16'35"N 19°56'E	980	buczyna	4/0	21.09.2016
Dolina Spadowca 49°16'42"N 19°56'E	930	buczyna	8/1	16.08.2018
Dolina Chochołowska 49°14'18"N 19°47'E*	1110	bór świerkowy w reglu dolnym	0/0	2017, 2018
Dolina Kościeliska 49°15'35"N 19°49'E**	995	bór świerkowy w reglu dolnym	6/3	25.08.2018
Dolina Kościeliska 49°13'59"N 19°51'E	1110	bór świerkowy w reglu górnym	8/2	19.08.2018

* Polana Chochołowska,

** Polana Huciska

Orzesznica leszczynowa jest jednym z rzadszych gryzoni w krajowej faunie ssaków. Podobnie, jak inni przedstawiciele rodziny popielicowatych jest silnie związana z lasami. Zasiedla różnego typu lasy liściaste lub mieszane, najczęściej wybierając ich skraje. Preferuje obszary porośnięte roślinnością drzewiastą we wczesnych stadiach sukcesji (Juškaitis i Büchner 2013). W Tatrach występuje zarówno w lasach regła dolnego, w reglu górnym, jak również powyżej górnej granicy lasu (Ważna *et al.* 2012a).

Struktura gatunkowa tatrzańskich lasów z dominującymi borami świerkowymi odbiega jednak od optymalnych warunków siedliskowych gatunku. Orzesznice preferują rejony charakteryzujące się gęstym podszytem i podrostem (Juškaitis *et al.* 2015), rzadko spotykane w borach reglowych. Niemniej w ostatnich latach obserwowane są bardzo gwałtowne zmiany środowiskowe związane z obumieraniem drzewostanu świerkowego. Wpłynęły na to silne wiatry oraz gradacja kornika drukarza *Ips typographus*. Taka sytuacja obserwowana jest na powierzchni w Dolinie Kościeliskiej, gdzie w podszyciu pojawiły się chętnie zasiedlane przez orzesznicę maliniska *Rubus sp.* Powierzchnie monitoringowe zazwyczaj nie były zasiedlane w pierwszym roku po założeniu skrzynek. Wyjątkiem jest

powierzchnia zlokalizowana na skraju polany Huciska, gdzie już w pierwszym roku obserwowano orzesznice oraz ich gniazda.

Przedstawione wyniki uzupełniają wiedzę dotyczącą występowania orzesznicy leszczynowej w Tatrach. Gatunek ten podawany był z obszaru Tatr już z drugiej połowy XIX wieku (Wrześniowski 1882). Współczesna wiedza o rozmieszczeniu ssaków popielicowatych w Tatrach jest stosunkowo bogata (Ważna *et al.* 2012a). Mimo tego dobrego rozpoznania, bardzo mało informacji dotyczących orzesznicy pochodzi z zachodniej części Tatr. Może to być związane z trudnościami występującymi przy ich wykrywaniu na obszarach górskich, gdzie takie metody jak wyszukiwanie gniazd nie zawsze się sprawdzają (obserwacje własne autorów). Te trudności metodyczne są najprawdopodobniej odpowiedzialne za słabe rozpoznanie występowania innego gatunku z rodziny popielicowatych – koszatki leśnej *Dryomys nitedula*, stwierdzonej w Tatrach na zaledwie jednym stanowisku (Ważna *et al.* 2012b).

W ostatnich latach liczebność populacji orzesznicy zmniejsza się w skali całego zasięgu. Wpływa na to szereg czynników, z których najważniejszym jest fragmentacja środowiska (Büchner 2008). W Polsce stanowiska orzesznicy też są najprawdopodobniej rozproszone, na co wskazuje ich wykaz w Atlasie ssaków Polski (Profus 2018).

Badania finansowane były ze środków Funduszu Leśnego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe przekazanych w latach 2014 i 2016 Tatrzańskiemu Parkowi Narodowemu.

Literatura

- Bright P. W., Morris P. A., Mitchell-Jones T. 1989. A practical guide to dormouse conservation. Occasional Publication no. 11, the Mammal Society, London.
- Büchner S. 2008. Dispersal of common dormice *Muscardinus avellanarius* in a habitat mosaic. *Acta Theriol.* 53: 259-262.
- Juškaitis R., Balčiauskas L., Baltrūnaitė L., Augutė V. 2015. Dormouse (Gliridae) population on the northern periphery of their distributional ranges: a review. *Folia Zool.* 64: 302-309.
- Juškaitis R., Büchner S. 2013. The Hazel Dormouse. NBB English Edition, vol. 2., Westarp Verlag, Hohenwarsleben.
- Profus P. 2018. Orzesznica *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). W: Atlas ssaków Polski. IOP PAN, Kraków.
- Ważna A., Cichocki J., Mierczak Z., Zwijacz-Kozica T., Owca M. 2012a. Występowanie i rozmieszczenia orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w polskiej części Tatr i na Podtatrzu. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 68, 2: 91-99.
- Ważna A., Karalus A., Mazur N., Rusek A., Szadzińska W., Wojtczak B., Zawadzka A., Łupicki D. 2012b. Nowe stanowisko koszatki *Dryomys nitedula* w Tatrzańskim Parku Narodowym. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 68, 3: 238-240.

- Wrześniowski A. 1882. Tatry i Podhale. Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego. 8: 9-11.
- Vogel P., Wey A., Schubnel E. 2012. Evaluation of *Muscardinus avellanarius* population density by nest box and by trap checking. Peckiana 8: 141-149.

Adresy autorów:

Jan Cichocki, Agnieszka Ważna, Katedra Zoologii, Uniwersytet Zielonogórski, Szafrana 1, 65–516 Zielona Góra e-mail: j.cichocki@wnb.uz.zgora.pl
Zbigniew Mierczak, Tomasz Zwijacz-Kozica, Tatrzański Park Narodowy, Kuźnice 1, 34-500 Zakopane

NEW SITES OF THE HAZEL DORMOUSE *MUSCARDINUS AVELLANARIUS* IN THE WESTERN TATRAS

Summary

The monitoring of the hazel dormouse *Muscardinus avellanarius* was carried out in 2014-2018. The monitored area (5 study plots) covered the Strażyska Valley (1 study plot), Spadowa Valley (1 study plot), Chochołowska Valley (2 study plots) and the Kościeliska Valley (1 study plot). Thirty monitoring boxes for the hazel dormouse were hung in each plot. From spring to autumn we regularly checked the boxes to find out if they were settled by the hazel dormouse. The study documented the presence of 4 to 8 nests and from 1 to 3 individuals of the hazel dormouse in four areas. The only unsettled area was localized in the Chochołowska Valley. The results of this monitoring showed that the hazel dormouse inhabited spruce forests located higher in the Kościeliska Valley and on the Huciska Glade in the Chochołowska Valley. The hazel dormouse settlements were also found in beech forests. These new sites of the hazel dormouse documented by our survey in the Western Tatra complement the knowledge of the natural occurrence of the species.

Key words: Hazel dormouse *Muscardinus avellanarius*, Western Tatra, occurrence

Received – October 2018, accepted – November 2018